

FOTO: JORDAN VAN DER MAAS

NIJ BEETS ADEMT SOCIALISME, NOG STEEDS

Straatnamen, vaarten en een beeld van een veenarbeider: wie Nij Beets binnenkomt, wordt overspoeld met herinneringen aan het turfverleden. In de negentiende en begin twintigste eeuw lagen veenarbeiders er krom om de brandstof te winnen. Het vormde de omgeving, letterlijk en figuurlijk.

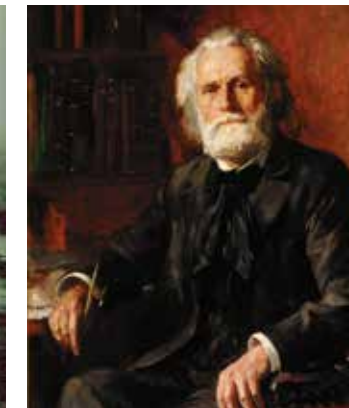
In de regio Appelscha werd turf gestoken, omdat er hoogveen lag. Maar in Nij Beets werd turf gemaakt van laagveen. Met scheppen werd het veen afgegraven waarna het vermengd werd met water - en na het aangestampt te hebben - droogde het in en werd het turf. Totdat de steenkool rendabeler werd, was turf de belangrijkste brandstof.

Een goede manier om de omgeving te 'lezen' is door simpelweg rond te fietsen. De wegen liggen vaak meer dan één of twee meter hoger dan de omliggende landerijen. Als je zo'n weg ziet, dan weet je zeker dat je neerkijkt op de plekken waar turf werd gemaakt. De Leppedyk is één van de vele straten die op een verhoging ligt. Het is een belangrijke plek voor het dorp. "Hier ging de eerste schep de grond in", zegt Jan Frieswijk. Hij is kenner van de plaatselijke historie en vrijwilliger in It Damshûs, het openluchtmuseum van Nij Beets.

Over de schrijver

Henk Vondeling uit Oosterwolde is werkzaam als freelance journalist bij de Leeuwarder Courant, de Nieuwe Ooststellingwerper en de Stellingwerf. In 2019 schreef hij de teksten voor theaterspektakel Het Hongerproces van Appelscha.

“PORTRET DOMELA NIEUWENHUIS IN CAFÉ DE BRÈGE MOET ALTIJD BLIJVEN HANGEN STAAT IN HET KOOPCONTRACT.”

Dit museum is een nagebouwd dorp. Er staat onder meer een kerk, een café, een woning van de veenbaas en in elk gebouw mag je een kijkje nemen om te voelen hoe het was in die tijd. Evenals in de vele arbeidershuisjes. Je wordt er ondergedompeld in het rijke verleden. Zo valt er te zien dat de bevolking een armoedig bestaan had. De bedstedes waren klein en de arbeiders slieden rechtop. Men dacht toentertijd dat dit beter was voor de gezondheid.

Terug naar de Leppedyk. Frieswijk: "Hier is Nij Beets ontstaan in 1865. Leppe ofwel schep verwijst direct naar de turfwinning. Ook vele andere straten in het dorp zijn aan het verleden gekoppeld. Zo is er bijvoorbeeld de Gieterseweg, vernoemd naar de bevolking van Giethoorn die naar Nij Beets trok om turf te winnen. En Nij Beets heeft de Domela Nieuwenhuisweg. Deze politicus kwam op voor de rechten van de straatarme arbeidersgezinnen."

Frieswijk gaat verder: "Domela heeft veel betekend voor de inwoners van het dorp. Hij kwam zeven keer naar Nij Beets om te spreken. Hij stak de arbeiders een hart onder de riem en moedigde hen aan om voor zichzelf op te komen. Er heerste namelijk veel armoede in deze omgeving. De arbeiders kregen zwaar onderbetaald en ze werden verplicht te kopen

in de winkel van de veenbaas. Als zij dat niet deden of betrappt werden met andere spullen, dan volgde ontslag. De armoede maakte regio Nij Beets een broeinest voor het socialisme. En dat wist Nieuwenhuis maar al te goed. Daarom kwam hij hier."

"Nieuwenhuis riep zijn aanhangers op om in verzet te komen door te staken. Aan de Tolheksbuurt, waar nu een huisartsenpraktijk is gevestigd, vond de grootste staking plaats. De marechassee moest eraan te pas komen om iedereen uit elkaar te drijven", vertelt Frieswijk. De levensgrote appelmeester, een beeld dat midden in het dorp staat, herinnert aan deze periode. Hij had de taak om iedereen op te trommelen en te verenigen tijdens zo'n opstand in de sociale strijd."

"Het sociale karakter heeft het dorp behouden en komt tot uiting in café De Brège. Daar hangt een portret van Domela Nieuwenhuis, rechts naast de entree. In het koopcontract is vastgelegd dat het portret daar te allen tijde moet blijven hangen. De kennis over het verleden wordt overgedragen op jong en oud, want in het café huizen diverse verenigingen. Domela Nieuwenhuis verbond mensen en verbindt nog steeds." Zo sluit Frieswijk zijn betoog af.

BEZOEK DE SNERTKERK

Bezoek - zodra het weer mogelijk is - openluchtmuseum It Damshûs in Nij Beets om een levendige indruk te krijgen van hoe mensen hier 100 jaar geleden leefden.

Stap eens binnen bij het Houten Himelstje; het noodkerkje van snertdominee Guillaume van der Bruggen. In 1892 zamelde hij 1300 gulden in om een kerkje voor de arme mensen uit het veen te laten bouwen; met een bord snert lokte hij ze er naar toe. Zijn grafsteen ligt nu naast het kerkje.

Openluchtmuseum It Damshûs
Domela Nieuwenhuisweg 59 B,
Nij Beets, www.damshus.nl

FIETS DOMELA'S PAAD

Maak een mooie fietsroute van 25 kilometer vanaf It Damshûs. Een rondje van Nij Beets, via De Ôlesprong, Tijnje en Oud Beets weer terug; de omgeving waarmee Domela Nieuwenhuis verbonden was.

FIETSKNOOPPUNTEN:

Bekijk de route op
www.zuidoostfriesland.nl/
domelaspaad of scan de QR-code:

